

Фінансові інструменти відповідального інвестування у системі реалізації цілей сталого розвитку

У сучасних умовах глобальної нестабільності та структурної перебудови фінансових ринків концепція сталого розвитку поступово трансформується з декларативної у практичну парадигму управління економічними процесами. Центральним її елементом стає ESG-підхід (Environmental, Social, Governance), що інтегрує екологічні, соціальні та управлінські аспекти у фінансово-інвестиційні рішення підприємств. Ця концепція, започаткована під егідою Організації Об'єднаних Націй у 2005 році, покликана сприяти формуванню глобальної відповідальності бізнесу у контексті боротьби зі зміною клімату, зменшення соціальної нерівності та підвищення прозорості корпоративного управління.

ESG-принципи передбачають відповідальне ставлення до навколишнього середовища (E – environment), соціальну орієнтованість бізнесу (S – social) та ефективне корпоративне управління (G – governance), що разом утворюють концептуальну основу відповідального інвестування. Вони визначають нові стандарти поведінки компаній на фінансових ринках, змінюючи традиційні уявлення про успішність бізнесу.

Інвестори приділяють все більшу увагу ESG-аспектам фінансованих проектів і компаній, а керуючі активами (Assets under Management, AuM) відчують зростаючий тиск з боку власників активів, кінцевих бенефіціарів, регуляторів і великих інвесторів. Це стимулює розвиток ринків відповідального інвестування, основні фінансові потоки яких мобілізуються з використанням спеціальних інвестиційних стратегій. Дані стратегії класифікуються по-різному, однак в аналітичній практиці широко використовується класифікація Глобального альянсу стійких інвестицій (Global Sustainable Investment Alliance, GSIA), що включає сім типів стратегій (Таблиця 1).

Таблиця 1

Основні види інвестиційних стратегій, які застосовуються інвесторами на ринку відповідального інвестування

Стратегія	Характеристика стратегій відповідального інвестування за версією Global Sustainable Investment Alliance
Негативний скринінг	Виключення із фонду чи інвестиційного портфеля певних секторів, компаній чи бізнес-практик на основі певних критеріїв ESG
ESG-інтеграція	Систематичне включення ESG факторів у фундаментальний аналіз, який проводиться інвестиційними менеджерами
Корпоративна взаємодія та залучення акціонерів	Використання повноважень акціонерів для позитивного впливу на корпоративну поведінку згідно з ESG-принципами, у тому числі за допомогою прямої корпоративної взаємодії (наприклад, спілкування з вищим керівництвом), подання або спільне внесення пропозицій акціонерів
Нормативний скринінг	Перевірка інвестицій на відповідність вимогам міжнародних стандартів ділової практики (таких як стандарти ОЕСР, МОП, ООН та ЮНІСЕФ)
Позитивний скринінг	Інвестування в сектори, компанії чи інвестиційні проекти, вибрані з погляду позитивних показників ESG порівняно з галузевими аналогами
Тематичне інвестування в цілі в області стійкого розвитку	Інвестиції у напрями діяльності чи фінансові активи, які безпосередньо пов'язані зі стійкістю (наприклад, зелені технології, стійке сільське господарство, чиста енергія та ін.)
Перетворююче інвестування (інвестування у розвиток співтовариств, імпакт-інвестування)	Цільові інвестиції, спрямовані на вирішення соціальних або екологічних проблем, включаючи інвестування у розвиток співтовариств, в рамках яких капітал надається особам або групам осіб, які традиційно відчувають дефіцит фінансових послуг, а також пряме фінансування господарюючих суб'єктів, які реалізують конкретні соціальні та/або екологічні цілі

Джерело: [1, 2].

Сучасна структура ринку ESG-облігацій ґрунтується на використанні комплексу стратегій відповідального інвестування, серед яких ключовими виступають негативний та позитивний скринінги. Перша стратегія передбачає виключення з інвестиційного портфеля емітентів, діяльність яких не відповідає принципам сталого розвитку (наприклад, у сферах видобутку викопного палива, виробництва зброї чи тютюнової продукції). Друга, навпаки, зорієнтована на активне включення до портфеля компаній, що демонструють високий рівень соціальної відповідальності, екологічної ефективності та належного корпоративного управління. В останні роки набуває поширення інтеграційна стратегія ESG, що передбачає системне врахування екологічних, соціальних і управлінських критеріїв при виборі об'єктів інвестування та формуванні інвестиційних портфелів.

Застосування зазначених стратегій є особливо релевантним для ринку боргових інструментів, оскільки власники облігацій, на відміну від акціонерів, не мають можливості безпосередньо впливати на корпоративну політику емітента. У цьому контексті якісна попередня оцінка ESG-параметрів компаній стає основним способом забезпечення відповідальності та прозорості інвестиційного процесу.

Фінансування ініціатив, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку ООН та виконання положень Паризької кліматичної угоди, потребує активної участі фінансових посередників, передусім банківських і кредитних інституцій. Попри те, що їхній потенціал у цій сфері ще недостатньо реалізований, саме вони стають важливими каталізаторами поширення практик ESG-фінансування. Особливо значущою є роль багатосторонніх банків розвитку (ББР), які спільно з інституційними інвесторами формують стратегічні орієнтири розвитку

глобального ринку сталих боргових інструментів. Саме діяльність цих установ започаткувала сучасний тренд активізації ринку ESG-облігацій і відповідального кредитування, сприяючи розширенню масштабів фінансування екологічно та соціально орієнтованих проєктів.

В останнє десятиліття спостерігається динамічне зростання ринку зеленого кредитування, що охоплює фінансування проєктів, спрямованих на зниження вуглецевого сліду, підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики, утилізацію та переробку відходів. Такі кредити, відомі як Green Loans, розглядаються як доповнення або альтернатива «зеленим» облігаціям. Їх структура здебільшого базується на Принципах зеленого кредитування (Green Loan Principles, GLPs), що визначають стандарти прозорості, цільового використання коштів та моніторингу результатів. Для підвищення довіри інвесторів широко застосовується практика Second Party Opinion – незалежної експертної оцінки відповідності проєктів ESG-критеріям.

Таким чином, розвиток ринку зеленого кредитування сприяє посиленню фінансової підтримки низьковуглецевих ініціатив і є важливим механізмом реалізації екологічної складової сталого розвитку.

Другим за поширеністю інструментом у системі відповідального кредитування виступають стійкі кредити (Sustainability Loans), до яких належать кілька основних різновидів: кредити, пов'язані зі стійкістю (Sustainability Linked Loan, SLL), кредити, прив'язані до ESG-показників (ESG Linked Loan, ELL), кредити з позитивним стимулюванням (Positive Incentive Loan, PIL) та соціальні кредити (Social Loan, SL). Усі ці форми кредитування орієнтовані на фінансування економічно доцільних і водночас соціально та екологічно значущих проєктів, що відповідають цілям сталого розвитку.

Особливістю стійких кредитів є їхня гнучка структура, яка дозволяє спрямовувати фінансові ресурси не лише на конкретні «зелені» ініціативи, а й на реалізацію корпоративних стратегій, узгоджених із певними цільовими індикаторами сталого розвитку або ключовими показниками ефективності. Такий підхід розширює можливості диверсифікації інвестиційного портфеля та сприяє залученню приватного капіталу у сферу стійкого фінансування. Для інвесторів, якими у цьому випадку виступають кредитні організації, стійкі кредити також виконують функцію інструменту управління ESG-ризиками, забезпечуючи збалансованість між прибутковістю та соціально-екологічною відповідальністю.

Важливо, що ставка за стійкими кредитами зазвичай корелює з досягненням позичальником визначених нефінансових цілей, які можуть охоплювати широкий спектр показників: підвищення рівня гендерної рівності у складі ради директорів, збільшення частки відновлюваної енергетики в енергоспоживанні підприємства, зростання обсягів використання низьковуглецевого транспорту тощо. Відповідно, динаміка ключових нефінансових показників ефективності (Key Performance Indicators, KPI) безпосередньо впливає на умови кредитного договору, зокрема на величину відсоткової ставки, що стимулює позичальників до впровадження принципів сталого розвитку у свою діяльність.

Розвиток фінансових інструментів відповідального інвестування зумовлює перехід до нової моделі фінансування, орієнтованої на стійке зростання та соціальну відповідальність бізнесу. Активне впровадження ESG-принципів у сфері облігацій і кредитування сприяє зміцненню взаємозв'язку між фінансовими результатами та екологічно-соціальним ефектом. Залучення банківських інституцій, інституційних інвесторів і міжнародних організацій у процес розвитку зеленого та стійкого кредитування формує основу для трансформації фінансової системи у напрямі забезпечення цілей сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Clouse C. J. ESG loans broaden access to sustainability-linked financing. GreenBiz., 06 березня 2019 р. URL: <https://www.greenbiz.com/article/esg-loans-broaden-access-sustainability-linked-financing> (дата звернення: 20.10.2025).
2. Demirel P., Li Q. C., Rentocchini F., Tamvada J. P. Born to be green: New insights into the economics and management of green entrepreneurship. Small Business Economics. 2019. Vol. 52, No. 4. P. 759–771. DOI: 10.1007/s11187-017-9933-z (дата звернення: 20.10.2025).